

Круковіч І. (г. Мінск, БДТУ)

ПАРАЎНАННЕ ЗБОРНІКАЎ ЯЎГЕНІІ ЯНІШЧЫЦ І АЛЕСЯ РАЗАНАВА

Імёны А. Разанава і Я. Янішчыц сёння добра знаёмыя аматарам прыгожага беларускага пісьменства. Паэты і землякі, яны нарадзіліся на Брэстчыне, амаль равеснікі (А. Разанаў нарадзіўся ў 1947 г., а Я. Янішчыц – у 1948 г., таму 2014 год стаў для іх юбілейным). Гэтыя аўтары, якія маюць адметныя стылі, узбагацілі беларускую літаратуру выдатнымі, своеасаблівымі творами. Задача нашага артыкула – устанавіць асноўныя тыпалагічныя прыкметы зборнікаў паэзіі «Ясельда» і «Каардынаты быцця».

Кожная кніга, якая пабачыла свет, унікальная, мае шэраг адрозненняў, нават ад тэматычна блізкіх выданняў. Такія адрозненні і складаюць змест тыпалагічных прыкмет выдання: від і тып выдання, мэставыя прызначэнні.

«Каардынаты быцця» (1976 г.) з’яўляецца трэцім зборнікам А. Разанава, як і «Ясельда» (1978 г.) – трэці зборнік Я. Янішчыц. Дзве кнігі, з першага погляду, досыць падобныя знешне, гэтая акалічнасць, напэўна, звязаная з тым, што абедзве кнігі былі выдадзеныя ў адным і тым жа выдавецтве (выдавецтва «Мастацкая літаратура» было ўтворана ў 1972 годзе). Не застаюцца незаўважанымі прыблізна роўныя памеры кніг: фармат «Каардынаты быцця» – 75 х 90 і «Ясельды» – 70 х 90. Прыкладна аднолькавымі можна палічыць і аб’ёмы зборнікаў: «Каардынаты быцця» – 96 старонак, «Ясельда» – 128 старонак.

Анатацыі да двух зборнікаў даволі простыя і нешматслоўныя, але дакладныя. Анатацыя да зборніка А. Разанава «Каардынаты быцця» пададзена адным, лагічна сфармуляваным сказам: «Творам Алеся Разанава ўласціва філасофскае асэнсаванне жыцця, зварот да актуальных праблем сутнасці» [5]. Зборнік Я. Янішчыц «Ясельда» мае наступную анатацыю: «У новую кніжку паэтэсы ўвайшлі вершы аб Радзіме, адносінах чалавека да чалавека, каханні. Для зборніка характэрны глыбокі і самабытны роздум над жыццём, акрэсленасць думкі, мнагазначнасць вобраза, малады і непасрэдны тэмперамент» [4].

Абедзве кнігі з’яўляюцца паэтычнымі зборнікамі, але маюць рознаесэнсавое нападуненне. «Каардынаты быцця» – гэта зборнік, які ўключае чатырнаццаць паэм. Аўтар заглыбляецца ў разуменне сябе і іншых людзей праз асэнсаванне сусвету. Дзякуючы наватарскім пошукам А. Разанава, яркім вобразам, якія праглядаюцца нават у назвах («Паэма рыбіны», «Паэма выніку», «Паэма сланечніка»), чытач настройваецца на медытатыўнае ўспрыманне тэкстаў.

У зборніку Я. Янішчыц «Ясельда» асэнсоўваюцца найважнейшыя для паэткі тэмы: тэма кахання і любові да Радзімы.

На наш погляд, тэматыка вершаў паўплывала на непадобнасць мастацкага афармлення зборнікаў. Вокладка разанаўскіх «Каардынат быцця» мае белы і фіялетава колеры, на ёй непасрэдна размешчана назва кнігі, а перпендыкулярна – спіс паэм, якія ўваходзяць у зборнік. Такое геаметрычнае размяшчэнне назваў можна палічыць за своеасабілы прыём, дзякуючы якому чытач настройваецца на гарманічнае ўспрыманне зборніка. Мастаком гэтага выдання быў П.Н. Драчоў.

Нагледзячы на тое, што у перыяд з 1974 г. па 1986 г. А. Разанаў працаваў у выдавецтве «Мастацкая літаратура», адказным за выданне «Каардынат быцця» быў не ён. Рэдактарам выдання быў І.І. Калеснік, тэхнічным рэдактарам – З.Г. Сень, карэктарам – Т.М.Собалева.

Вокладка зборніка Я. Янішчыц «Ясельда» мае зялёны колер, на ёй намаляваны чорным колерам галінкі з кветкамі. Такое афармленне кнігі цалкам адпавядае яе зместаваму напавуенню, падкрэслівае малады і непасрэдны тэмперамент аўтаркі. На другой старонцы зборніка змешчаны партрэт Я. Янішчыц. Мастаком гэтага выдання быў І.М. Лобан, рэдактарам – В.Б. Спрыначак, тэхнічным рэдактарам – Л.М. Шлапко, карэктарам – Т.М. Собалева.

Як тут не пагадзіцца з літаратуразнаўцам С. Калядка, якая заўважае: «У зборніку «Ясельда» адлюстравалася працэс асваення паэтэсай новай жыццёвай праблематыкі – дачынення асобы да наваколя, да ўзаемаадносін паміж людзьмі, пранікнення ў іх лёсы і характары, канкрэтныя сітуацыі быцця, выяўленне ў іх сутнасці прывабна-чалавечых учынкаў і г. д.» [2]. Словы, выказаныя ў адрас «Каардынат быцця», сведчаць пра тагачасную папулярнасць зборніка. Яго выхад зрабіў на тагачасную публіку ўражанне бомбы, якая разарвалася, як і паэтычная кніга «Шлях – 360» [3, с.72]. «Сёння нам больш па густу паэзія, пранізанае прагай пазнання і страснага сцвярджэння жыцця. Чытачу не вельмі імпагуюць паэты, якім усё ясна ад нараджэння, у якіх няма ніякіх клопатаў, пытанняў, а ёсць толькі адукаванасць і падкаванасць. Не вельмі цікавыя яны як людзі, а значыць, і як паэты» [1].

А. Разанаў і Я. Янішчыц, паэты Брэстчыны, землякі, равеснікі, з'яўляюцца прадстаўнікамі яскравай і непаўторнай беларускай паэзіі. Нагледзячы на тое, што іх паэзія каардынальна розніцца, творы, аформленыя ў зборніках, набываюць візуальную падобнасць па такіх крытэрыях, як фармат і аб'ём. На гэта, у сваю чаргу, паўплываў той факт, што яны былі выдалены практычна адначасова, а таксама ў адным і тым жа выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Як бачна, на той час у выдавецтве «Мастацкая літаратура» утварыўся пэўны стыль афармлення кніг.

Літаратура

1. Гніламёдаў, У. Сінкрэтызм і інтэлектуальнасць / У. Гніламёдаў // Полымя. – 1991. – № 4. – С. 225–241.
2. Калядка, С. Паэзія Яўгеніі Янішчыц: станаўленне творчай індывідуальнасці: аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук / С. Калядка; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т літ. ім. Я. Купалы. – Мінск : [б. в.], 1999. – 20 с.
3. Кісліцына, Г. Алесь Разанаў: Праблема мастацкай свядомасці / Г. Кісліцына. – Мінск : Беларуская навука, 1997. – 144 с.
4. Разанаў, А. Каардынаты быцця / А. Разанаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1978. – 96 с.
5. Янішчыц, Я. Ясельда / Я. Янішчыц. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1978. – 128 с.